

שעה שנשים וטף מתחילים לבעור ניגש איש-הס.ס. אל מאחרי השורה שלנו ובוטע ברגלו באחוריו של ההולנדי. גופו השלדי של הלז עף כסחף עץ אל תוך הלהבות.

"קאן ניט לופה..." בלכתנו לעבודה צעד הולנדי זה לידי בפסיעות כושלות. "קאן ניט לופה..." מילמל, ואני שמעתי אז לראשונה את צלילי השפה ההולנדית. הבטתי בו והבנתי את המלים. מאז ה"לא" שלו לאיש-הס.ס. ומעופו לתוך הלהבות שוב לא אשכח לעולם את הפסוק: "קאן ניט לופה..." (אינני יכול ללכת כה מהר).

מי יכול להעריך את התום והטוהר שהובעו בשלוש מלים אלו כשנאמרו תוך צעידה באושוויץ, בליווי כלבי-ס.ס. משל כאילו אתה יושב בטרקלינך, בכורסה מול הטלוויזיה, ואומר: אני עיף! הוא הדין בעויות-הפנים. תאר לעצמך שאתה יוצא בבוקר לעבודתך, והנה, על-יד ביתך, אתה רואה פתאום בור מלא נשים וטף ומישהו נותן בידך מכלי נפט להריקו על ראשיהם כדי להבעיר אותם. יכול אתה לתאר לעצמך את העויות שתקרע את פניך? כזאת היתה העויות על פניו של היהודי ההולנדי הזה באושוויץ, לא הרחק מן הקרמטוריון. ומי שהיה יכול לומר "לא!" בלוויית עויות כזאת של תדהמה על פניו באושוויץ יכול היה לומר בלכתו בשורה לצדי: "קאן ניט לופה..."

ההולנדי השני היה "בייבי", שכני על הקרשים. מנהל ראשי של משרד-ספנות גדול ברוטרדאם ומשוש עיניו של ראש-הבלוק. כוח נעלם טמון באיש הזה. יודע הוא לקרוץ בעיניו הטובות עד שראש-הבלוק, מלך ושליט הכל-יכול שבידו חייהם ומותם של אלף אסירים, אינו מתאפק ופורץ בצחוק, גם שם הוא נותן לו: "בייבי". בייבי מהלך כצ'ארלי צ'אפלין וכתפיו משונות ומגוחכות. הוא נעשה המוקיון של ראש-הבלוק. גולגולתו של בייבי מכוסה שחין, והספחת הנראית ככיפה על ראשו מגיעה עד לערפו. לשם שעשוע מרשה ראש-הבלוק לבייבי ללקק לפעמים את החבית הריקה לאחר חלוקת המרק. בייבי זוחל ונכנס לחבית, ראשו וידיו בפנים ורק רגלי צ'אפלין שלו מבצבצות החוצה וכך הוא מלקק את קרקעית החבית. אלף אסירים מסתכלים בו ומתקנאים. בצאת בייבי מן החבית שוב אין להבדיל בו בין פנים לבין ספחת - הכל גוש אחד של זוהמה. מיד הוא קורץ בעיניו אל משרת-הבלוק והללו צוחקים משום שראש-הבלוק צוחק.

פעם בלילה, כשהוא שוכב על-ידי, אני רואה את דמעותיו זולגות בלי הפוגות משתי עיניו אל לחייו ואל אזניו המצורעות.

"מה לך, בייבי?"

והוא, ידיו תחת ראשו מכורסם-העלבו, שוכב בלי נוע, עיניו ניבטות נכחו, ומפיו נמשכות ויוצאות המלים:

"מוקיון אני בעיניך, מה? וכי מי יודע את אשר בלבי פנימה? לולא מעשה-המוקיונות שלי, היו שולחים אותי זה כבר לקרמטוריון. אולי

מוטב היה לי כך, אבל זיזי שלי, אהובתי זיזי, מחכה לי. אל תחשוב שכך נראיתי תמיד. כשאני מביט על עצמי כיום מתגבר בי הרצון להחזיק מעמד בגלל זיזי המחכה לי, אני מבקש להראות לה שיכולתי לכל זה ושבת אליה."

והנה מתרחש מאורע גדול: קירקס באושוויץ. ראש-הבלוק מציג לפני המפקד הגרמני את ה"אטרקציה" שלו, את בייבי, ורעיון ליצני גאוני ניצנץ במוח הגרמני. כל אסירי הבלוק מוצבים במעגל ברחבת-המפקד. בייבי בתוך המעגל, בתווך. הגרמני לוקח מידו של משרת-הבלוק את קערת המרמילאדה, שטיפה אחת ממנה נמרחת פעם בשבוע על קצה מנת הלחם של כל אסיר, והופך את הקערה על ספחת ראשו של בייבי. הגרמני וראש-הבלוק גועים בצחוק: קרקס!... ממש קירקס!... ואז הגרמני פונה אל אלף האסירים ושואל אם הם אוהבים ללקק מרמילאדה. האסירים מסתערים על בייבי והכל נהפך פתאום לגוש אחד של ידיים ורגליים. כל אחד נושך ומלקק את חברו. הגרמני וראש-הבלוק נאנקים מרוב צחוק, ועל רחבת-המפקד נשאר מוטל פגר שותת-דם, אכול ונושך, כמו מכורסם בשיני עכברים...

משרת-הבית מטטאים אותו אל מאחרי הבלוק, על גל הפגרים מושלך חלום-חייה של זיזי, המייחלת ברוטרדאם לשובו של אהוב-נפשה.

עכשיו כשאני מטייל בסמטותיה של נורדווייק עולה לנגד עיני הצעידה שלי באושוויץ, כאשר לצדי ההולנדי הממלמל "קאן ניט לופה..." ואולם עכשיו שמי-הולנד מעל ראשי ואדמת נורדווייק תחת כפות רגלי, ופניהם של אנשים הולנדים חולפים על פני - נשים וסלי-קניות בידיהן, גברים, פועלים, נערות בבגדיים בדרך אל החוף - ואני צועד וצועד, ולצדי פני ההולנדי הנחשל באושוויץ, ואני מסתכל בפניהם של העוברים-ושבים ופתאום קם בי רצון לומר שלום לכל אחד מהם. אינני יכול להתאפק עוד ואני אומר לגברת ההולכת על-ידי: "קאן ניט לופה..." והגברת נעצרת, מסתכלת בי ואומרת משהו שאינני מבין, והיא עוצרת גבר אחד העובר על פנינו ואומרת לו משהו. אני שומע את המלה אמבולנס, ושוב אני אומר: "קאן ניט לופה..." וממשיך ללכת. אנשים עומדים ומסתכלים אחרי ואני צועד וצועד, מרחוב אל רחוב, ועיני יורדות דמעות. ואינני יודע את הסיבה, ואני יודע את הסיבה, ואינני יודע אם אלו דמעותיו של בייבי, שהיה מוטל לידי על הקרשים, או דמעותי שלי, ההולך עכשיו ברחובות הולנד וגם צועד עכשיו בקומנדור עבודה באושוויץ, ואומר אל העוברים-ושבים: "קאן ניט לופה..." והם אינם יודעים שאני אוהב אותם, אינם יודעים שאושוויץ היא הבוכה עכשיו, ואינם יודעים שאי-שם במסתרם יושב עכשיו אלוהים ובוכה על אושוויץ ודמעותיו יורדות מעיני אדם, יציר-כפיו, המהלך עכשיו מרחוב לרחוב ורוצה לחבק כל אדם הנקרה לפניו ולומר לו: "קאן ניט לופה..." וכך לבכות בזרועות אדם זר ולומר רק את המלים האלו: "קאן ניט לופה..." לא להוסיף אפילו מלה אחת אחרת, כי אין לי ולא תהיה לי מלה אחרת. כי אילם אנוכי, אילם.

שאלה: מה שמו המלא, אדוני? - שאל אב בית-הדין את ק. צטניק שיצא מאלמוניותו לרגל עדותו במשפט אייכמן. תשובה: יחיאל די-נור. שאלה: ואתה מחבר הספרים "סלמנדרה", "בית-הבובות", "השעון", "פיפל"? תשובה: כן. שאלה: מה הסיבה שבגללה חתמת על ספריך בשם הספרותי ק. צטניק? תשובה: אין זה שם ספרותי. אינני רואה עצמי סופר הכותב דברי ספרות. זו כרוניקה מתוך הפלנטה אושוויץ. מתוך עדותו של ק. צטניק במשפט אייכמן